

Bro och Vätö skeppslag.

Socknar: Roslags-Bro, Vätö och Björkö-Arholma.

De från skeppslaget kända runinskrifterna äro blott 7. Dessa finnas samtliga inom Roslags-Bro socken. Av de två skärgårdssocknarna Vätö och Björkö-Arholma saknar den senare fullständigt fornminnen över huvud taget, och den förra äger endast några få. Av de 7 kända ristningarna äro endast 2 väl bevarade runstenar (U 532, 533), de övriga 5 äro endast fragment. Ett av dessa, U 538, är numera endast känt genom äldre uppgifter. Dessutom bör det här framhållas, att det icke är alldeles uteslutet, att de små fragmenten U 534—536 kunna ha tillhört samma runsten.

I Johannes Bureus' samlingar ingå endast två runstenar från Bro och Vätö skeppslag, nämligen U 532 och U 538. I *Ransakningarna* omtalas U 537, som icke var bekant för Bureus. I *Bautil* finnas därför tre inskrifter från skeppslaget avbildade, U 532 (B 245), U 537 (B 256) och U 538 (B 118), vilka också upptagas i Liljegrens *Runurkunder* (L 626, 618, 627). I R. Dybecks *Sveriges runurkunder* finnes endast U 537. Under de senaste åren ha U 533—536 kommit i dagen.

532. Roslags-Bro kyrka.

Pl. 115.

Litteratur: B 245, L 626. J. Bureus, F a 6 s. 187 n:r 114 (Rhezeliu), F a 5 n:r 28, F a 1 s. 9; J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 80 (tryckt i UFT h. 32, 1915—17, s. 44), R 550 n:r 29; J. Hadorph, *Resejournal* 1682 (i Peringskiölds *Monumenta* 3); J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 75; E. Brenner, *Anteckningar* 4/6 1715 (ATA); N. Celsius (resp. Laurentius Sepelius), *Roslagia* (1721), s. 41; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 115, 281; F. V. Radloff, *Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län* 1 (1804), s. 240 f.; UFT h. 2 (1872), s. 11 f.; E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 69; *Sveriges kyrkor: Uppland Bd 2*, h. 2 (1940), s. 185; S. B. F. Jansson, *Ytterligare några nyfunna runinskrifter* (i: *Fornvännen* 1943, s. 310 f.), *Runinskrifter i Norrtäljetrakten* (i: *Norrtäljetrakten under forntiden*, 1945), s. 53—61.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i *Monumenta Uplandica* och i R 550); Bureus, kopparstick (i F f 6 n:r 16); osign. teckning i F l 8, bl. 36; J. Hadorph och Daniel Stahl¹), träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 245).

Runstenen står rest t. h. om vapenhusets ingång. Den uttogs ur vapenhusgolvet år 1929, då kyrkan restaurerades. I *Monumenta Uplandica* anger Rhezelius stenens plats sålunda: »J Wapenhuset widh K. dören ligger denne R. 4. claro Stylo. 30 oct.» F a 6: »J Wåkenhuset»; R 550: »Om denne Runsten visste ingen något tänkwärdigit migh berätta. Han är af sitt rätta rum förd och i Wåkenhuset lagd på golfwet.» Peringskiölds *Monumenta*: »i Broo Wapenhus» (B 245: »Vapnhusdörren»; L 626: »I vapenhusdörren»). E. Brenner (år 1715): »Under Kyrkodören ligger en Runsten ...» *Roslagia* (1721): »In navarchia Broensi, ejusdemque parochiæ in pavimento vestibuli templi, Vapenhuset, jacet hic lapis a loco suo debito dimotus.» Radloff: »Av ålderdomsminnesmärken finnes i denna socken ... en Runsten i Vapenhuset ...» I *Kyrkoinventarium* 1829 upptages ingen runsten, och i UFT (1872) meddelas: »Af runstenar finnes

¹ I Peringskiölds *Monumenta* är ritarsignaturen D[aniel] St[ahl] med bläck ändrad till P[eter]. H[elgonius]. Signaturen AH, som står i mitten, betecknar formsnidaden And. Halling.

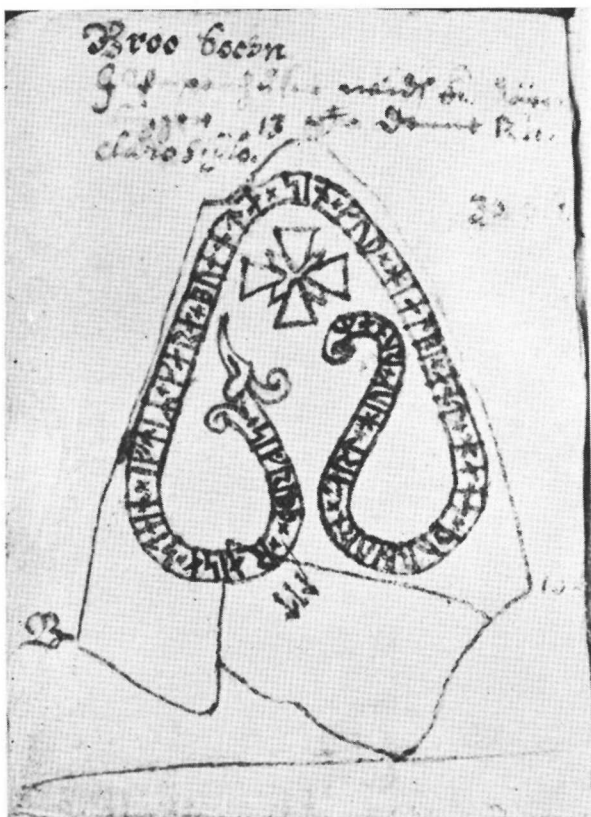

Fig. 280. U 532. Roslags-Bro kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i Monumenta Uplandica.

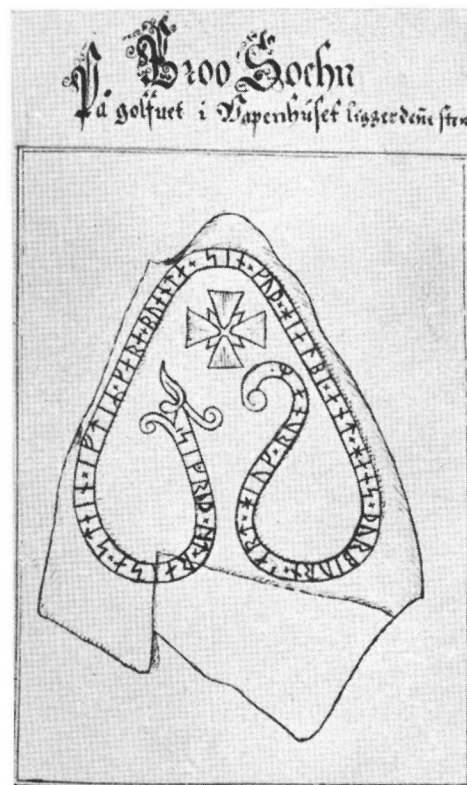

Fig. 281. U 532. Roslags-Bro kyrka.
Efter teckning av Rhezelius i R 550.

troligen ingen kvar.» Runstenen låg tydligen under 1800-talet dold. Den finnes ej upptagen hos Dybeck, och Brate uppger (i *Svenska runristare*), att stenen nu är borta. Vid kyrkans restaurering år 1929 återfanns stenen i vapenhusets golv. Den togs ut och restes på ovan angiven plats. Troligen har stenen blivit inlagd i golvet, då vapenhuset på 1400-talet tillbyggdes. Stenen, som spruckit vid basen, lagades genom Riksantikvarieämbetets försorg år 1941.

Ljusgrå granit. Höjd 1,50 m., bredd (nedtill) 1,48 m. Ristningsytan bär tydliga spår av nötning; ytan har slitits jämn, och ristningen har därför blivit mycket grund. På flera ställen är den endast skönjbar som en skuggning. Trots detta är ristningen i stort sett ännu tydlig och runorna säkra.

Inskrift (med det inom [] supplerat efter äldre läsningar):

× **sigruþ** + **let** + **raisa** + **stain** + **eftir** + **kara** + **buanta** + **sin** + **gub** + **hialbi** + **ant** + **hans** + **þurbiur** [n × sk] **alt** +
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65
hiuk + **runar**
 70 75

Sigrud let reisa stein eftir Kara, bonda sinn. Gud hialpi and hans. Þorbjorn[n sk]ald hiogg runar.

»Sigrud lät resa stenen efter Kåre, sin man. Gud hjälpe hans ande. Torbjörn skald högg runorna.»

Till läsningen: Sk framför 1 **s** är svagt. I 3 **g** är pricken svag men säker. 5 **u** och 8 **e** äro säkra. 10 **r** har förlorat bst:s nedre led i en spricka, som här går genom stenen. 20 **e** har

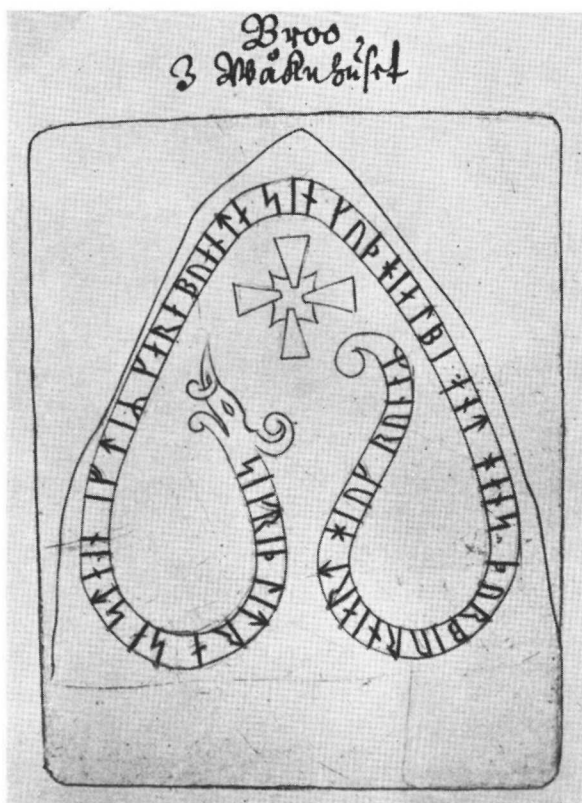

Fig. 282. U 532. Roslags-Bro kyrka.
Efter kopparstick av Bureus.

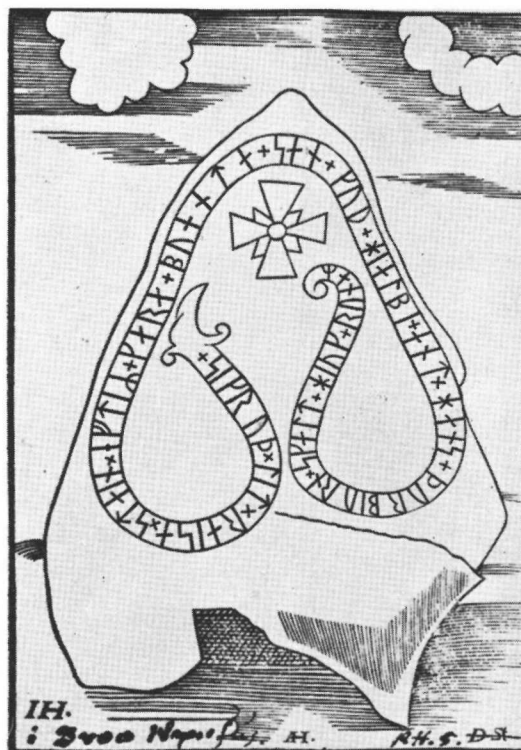

Fig. 283. U 532. Roslags-Bro kyrka.
Efter B 245.

svag prick. 38 **g** är säkert. I 40 **p** utgår bst från övre och slutar vid nedre ramlinjen. 50 **h** har förlorat ett stycke upptill. I 54 **p** är bst:s övre del ej längre skönjbar. Efter 60 **r** är ytan avflagrad på en sträcka av 19 cm. På detta stycke ha stått 3 runor och ett sk. Därefter synes i flagringens kant 64 **a**. Inskriften slutar utan sk. — Rhezelius (F a 6): 3 **k**, 8 **i**, 20 **i**, 38 **k**; runorna 54 **p**—66 **t** läsas: **×purbiurn×art×**; 75 **r**. På teckningarna i *Monumenta Uplandica* och i R 550 har Rhezelius riktigt 3 **g** och 75 **n**. — Hadorph ger i sin Resejournal en riktig läsning, om man bortser ifrån att han icke har observerat sk i inskriftens början, att han läser 36 **i** som **a** samt att han icke har iakttagit, att runorna 8 **e** och 38 **g** äro stungna; runföljden 54 **p**—66 **t** läses **+purbiurn skalt+**. Peringskiölds *Monumenta* (och B 245): 3 **k**, 8 **i**, 36 **a**, 38 **k**; runföljden 54 **p**—66 **t** läses: **+purbiurn×skalt+**.

Ristarsignaturen Torbjörn skald finnes som bekant också på Hillersjöhällen, U 29. Om Torbjörn se U 29 och U 379, Otto v. Friesen, *Hvem var Yngvarr enn víðförli?* (i: *Fornvännen* 1910), s. 200 f., samt S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 54 f. Om ordet *skald* i fornsvenskan se E. Noreen, *Bidrag till fornsvensk lexikografi* (i: *Meijerbergs Arkiv för svensk ordforskning* 3, 1941), s. 6 f.

Det förefaller, som om denna inskrift och den nyfunna U 533 skulle ha de enda säkra be läggen i det svenska runmaterialet på kvinnonamnet *Sigrud*. Bugge anser (*Runverser*, s. 113), att **u** i detta namn kan »betegne Udtalens *y*». Bugge söker förklara namnet på följande sätt: »Den oprindeligere Form **Sigfridr* blev först til **Sigvridr*, som *-fastr* i andet Led af Navne til *-wastr*, og ved Indflydelse af *w* er *i* blevet til *y* i *Sigrydr*». Brate (*Svenska runristare*, s. 69) tolkar, i överensstämmelse med denna uppfattning, namnet som Sigrid. Bugges tolkningsförslag

torde vara oriktigt. I stället bör **sigruþ** uppfattas som *Sigrud*, d. v. s. fvn. *Sigþrud* med bortfall av *þ* i trekonsonantställning. Om mansnamnet *Sigrudr* se Sö 101 och 273 samt U 326. — Om namnet *Kari* se Sö 217.

Samma kvinna *Sigrud*, som har låtit resa U 532 efter sin man, har även låtit resa U 533 efter sin son.

533. Roslags-Bro kyrka.

Pl. 116.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Stockholms län 1936 (ATA), Ytterligare några nyfunna runinskrifter (i: Fornvännen 1943), s. 309 f., Runinskrifter i Norrtäljetrakten (i: Norrtäljetrakten under forntiden, 1945), s. 56 f.; Sveriges kyrkor: Uppland Bd 2, h. 2 (1940), s. 186.

Vid inventeringen av runinskrifter i Stockholms län år 1936 iakttogs ett par runor på en sten, inmurad i vapenhusets nordöstra hörn, vid golvet. I skrivelse till Riksantikvarieämbetet år 1943 föreslogs, att stenen skulle uttagas, då det föreföll sannolikt, att det stycke som var synligt endast utgjorde en obetydlig del av en runsten, som i övrigt doldes av muren. Stenen frilades samma år genom Riksantikvarieämbetets försorg, varvid en helt okänd, fullt oskadad runsten kom i dagen. Tyvärr visade sig stenen ligga bakom ett vederlag till vapenhusets kryssvalv, varför det ansågs alltför riskfyllt att taga ut den ur muren. Runstenen ligger alltså fortfarande kvar på sin gamla plats inne i muren.

Grå granit. Höjd 1,27 m., bredd (vid fotändan) 0,96 m.; tjockleken är mer än 0,50 m. Ytan är jämn och ristningen väl bevarad.

Inskrift:

· **sigruþ** · **lit** · **raisa** · **stain** · **eftir** · **anunt** · **sun** · **sin** · **han** · **uas** · **tribin** · **a** · **uirlanti**
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Sigrud let raisa stein eftir Anund, sun sinn. Hann vas drepinn a Virlandi.

»Sigrud lät resa stenen efter Anund, sin son. Han blev dräpt i Virland.»

Till läsningen: 3 **g** är säkert. 8 **i** är ej stunget. 20 **e** har tydlig prick. Efter 38 **n** finnes icke sk. 44 **i** är ej stunget. Inskriften slutar utan sk.

Sigrud är uppenbarligen samma kvinna som har låtit resa U 532 efter sin man, se ovan. Sonens namn, *Anundr*, är mycket vanligt i svenska runinskrifter från 1000-talet (ett 50-tal belägg).

Namnet *Virland*, som betecknar nordöstra delen av Estland, förekommer även i två andra icke långt avlägsna runinskrifter (U 346 och 356), se S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 58 f. U 533 är, ehuru osignerad, otvivelaktigt ristad av Torbjörn skald, d. v. s. samme ristare som har huggit U 532 (se Jansson a. a. s. 56).

534. Roslags-Bro kyrka.

Pl. 117.

Litteratur: S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Stockholms län 1936, Ytterligare några nyfunna runinskrifter (i: Fornvännen 1943), s. 312; Sveriges kyrkor: Uppland Bd 2, h. 2 (1940), s. 185 f.

Efter kyrkans restaurering 1929 ha vid olika tillfällen bland röjningssten påträffats tre runstensfragment, vilka nu förvaras i vapenhuset. Då det icke med säkerhet kan fastställas, att de tre fragmenten ha tillhört samma runsten, upptagas de här under olika nummer.

Grå granit. Mått 0,62 × 0,23 m. Tjocklek 15 cm.